

Dokters en apothekers aan het hof van heer Frank van Borselen te Voorne

DOOR

A. A. ARKENBOUT

Rekeningen geven ook voor dit onderzoek een inzicht in de medische verzorging in de 15de eeuw. Men kan de gegevens verdelen in posten die betrekking hebben op de hovelingen en dan in het bijzonder op het lagere personeel en op posten die betrekking hebben op Frank van Borselen persoonlijk. Wat de eerste groep betreft blijkt duidelijk dat de kosten voor behandeling van verwondingen die men in dienst van heer Frank oploopt voor rekening van het hof komen. Meestal is het de plaatselijke dokter in Brielle, Den Haag of St. Maartensdijk die de behandeling verricht.

*'Item den 23 dach in octobri (1453) betaelt Jan Claesz. in den Haghe voir zeker medicinen, salven, drancken ende anders ende hij gemaict heeft voir Willem Woutersz facit gelijc zijn cele inhout ende men hier overlevert 6 schellingen 4 groten.'*¹

De middelen hebben blijkbaar niet geholpen want begin januari 1454 staat er:

*'14th dach in januari, van zeker specerie gehaelt tot Meester Aernt Gheerkensz. voor Willem Woutersz. vor hi oflivich is 12 schellingen 7½ groten.'*²

Willem Woutersz is dus in Den Haag overleden. In 1455 is het Jan die Cock die ernstig ziek wordt en komt te overlijden:

'Item de 12e dach in novembri betaelt Jan van der Veke van Jan die Cock uutfaert, daer God die ziele off hebben moet. 23 schellingen 4 groten 18 mitten.'

*'Ende den cost die Jan die Cock daer gedaen heeft binnen de tijdt dat hij dair gelegen heeft en heeft die rentmeester generael niet af betaelt ende is gereckent in de Clein Costen bij Claes Grijp, overmits dat daer meer ziecken te bedde gelegen hadde van mijns heren huysgesin, facit gelije die cele inhout die Jan van Tuernhout selve metter hant gescreven heeft ende men hier overlevert 22 schellingen 4 groten 18 mitten.'*³

Maaltijden en begrafeniskosten worden dus door heer Frank betaald.

Ongelukken in de keukens van de verschillende hoven komen ook voor. Mr. Philips chirurgijn in Den Haag heeft in oktober 1457 Zuylen behandeld aan een *'quaet been dat verschoud (verbrand) was met heeten water in de*

cokene in Den Haghe' en tevens Arent Block, de lijfwacht, ook aan een *'quaet been'*⁴

In St. Maartensdijk is het een *'knechtken uuter coken die geborrent was in de vispanne.'*⁵

Eveneens te St. Maartensdijk komt Jan de bode in 1439 zes weken ziek te liggen, *'zo is hem gegeven te hulpe zienen cost also hij gheen spijs te hove en haelde binnen zijn ziecte.'*⁶ Hij krijgt een bedrag van 11 schellingen 6 denier groot. Jaren later in 1455 is hij opnieuw het slachtoffer. Onderweg, waarschijnlijk van St. Maartensdijk naar Teilingen overnacht hij in Den Haag in *'Vredericx huys, die men heet Zoeten Duyt'* en daar valt hij van de zoldertrap. Weken lang is hij uitgeschakeld. De eerste acht dagen ligt hij bij *'Zoeten Duyt'* te bed voor 4 schellingen 4 groten.

Lijsbeth Engebrechts, de beheerster van Franks hof in Den Haag, huurt dan een klein kamertje voor hem bij Lijsbeth Reyners voor 1 £ hollands per week, *'zo lang Jan bedde vast lag. Voor bedde, vier (verwarming), kaarsen ende anders behoefde, zonder cost, dair hij lach 4 weken.'* Daarna nog 5 weken dat hij lopend patient is, voor 5 stuivers per week, ook zonder de kost. Het meesterloon (dokterskosten) bedraagt 38 schellingen 6 groten. Het eten wordt afzonderlijk betaald. Alles komt voor rekening van heer Frank.⁷

Indien men dan al een zieke voor genezing naar een andere stad stuurt, dan is dat ook in die tijd al Leiden.

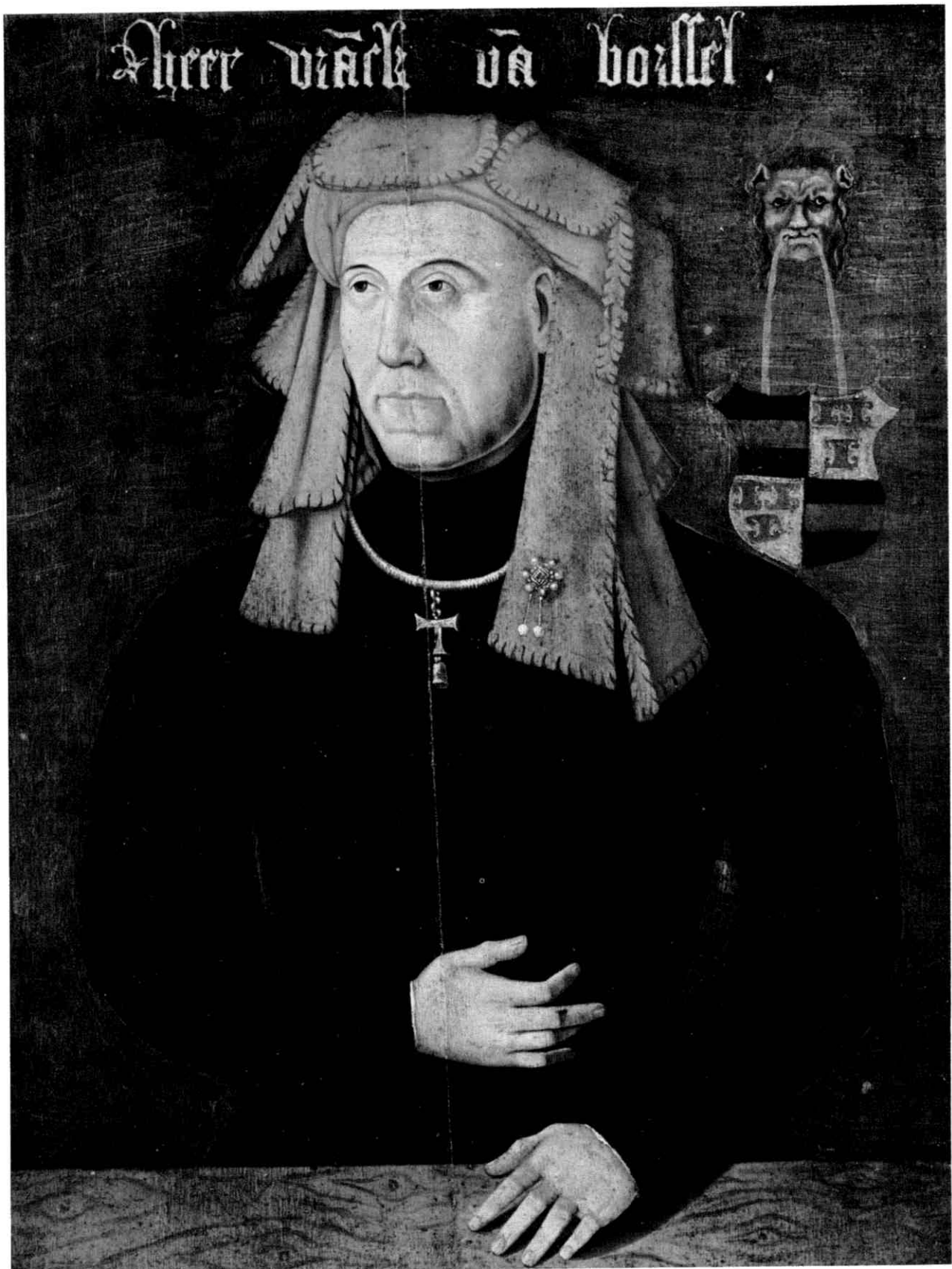
*'1453 betaelt voor Michielsz van Mekelenburch, die in zijn oghe gequetst was van Jacob van der Boort, die tot Leyden te meesteren lach 9 dagen, daer voeren betaelt 4 schellingen groot'*⁸

en in 1460 op 16 oktober:

*'Jan de Roe, secretaris also hij lange ten Brielle zieck gelegen heeft ende voort van zieckte tot Leyden trecken moeste, betaelt van zeker apteyken in den Brielle ende tot Leyden ende ook van belechiere (fooi) zonder zinen cost die hij tot Leyden selve betaelt heeft 30 schellingen 5½ groot.'*⁹

In dit geval dus een tegemoetkoming in de kosten door heer Frank.

Een post in de rekening over het jaar 1468 vertelt iets meer over de kwaal en de behandeling. Mr. Jan van der Oost, chirurgijn, heeft bij Aeren Block een groot gezwel

Frank van Borselen, anoniem schilderij. Foto Rijksmuseum, Amsterdam.

aan zijn dij behandeld. Hij heeft er 9 weken over gedaan, drie maal daags. Dokterskosten 2 £ groot. Tevens betaalt men Adryaen de apotheker *'van salve, poer, laxatinen, drancken ende anders die hij voer de selven Ariaen geleverd heeft' 23 schellingen 8 denier groot.*¹⁰

Maar heer Frank geeft ook een vergoeding voor de schade die burgers of dorpelingen oplopen door dieren van het hof. Wanneer een jongen te St. Maartensdijk door een varken gebeten is. Of in het geval van een vrouw die een verwonding krijgt door een beet van een van Franks honden¹¹ en van een kind te Oostvoorne dat in het hertenkamp 'Het Berckenrijs' door een reebok is gewond.¹² Tot zover wat betreft de ziekten en ongevallen van de dienaren.

Wanneer heer Frank zelf ziek is, komt er haast nooit een plaatselijke dokter aan te pas. Wanneer hij zich na de dood van zijn vrouw Jacoba van Beieren als Heer van Voorne te Brielle vestigt, laat hij bij ziekte de dokters van ver buiten Voorne komen.

In 1437 ligt Frank ziek te St. Maartensdijk. Hij is dan ca 37 jaren oud. Op 16 oktober stuurt hij zijn dienaar Jan van Steinsel met drie paarden naar Antwerpen om Mr. Jan van der Sluys te halen. Deze Jan is waarschijnlijk dezelfde die als lijfarts genoemd staat van Hertog Philips van Bourgondie.¹³

Hij komt met een knecht naar St. Maartensdijk en ontvangt voor het bezoek 15 bourgondische schilden. De knecht krijgt 1 bourgondisch schild. De vertering onderweg heen en terug naar Antwerpen wordt door Jan van Steinsel betaald. In november stuurt hij medicijnen naar St. Maartensdijk.¹⁴

Oktober 1439 verblijft heer Frank een aantal dagen op de burcht te Oostvoorne. Hij bezichtigt er zijn hulck (groot koopvaardijship) dat in de Maasmond ligt.

'gegeven den gesellen die mijnheer in den hulck ende weder an lant voerden te verdrincken 2 schellingen 3 denier'

Op 17 oktober speelt een man *'door den houp ende op een corde tot Oistvorn in zijn camer, denzelfden gegeven te verdrincken 10 groten.'*¹⁵ Maar Frank wordt er ook ziek en op 24 oktober stuurt hij Jacob Schut naar Brugge naar Mr. Jan van der Sluys, *'dat hij terstont bij mijnen heer commen soude.'* Van der Sluis reist met twee knechten met de bode mee naar Oostvoorne. Hij weet waarschijnlijk al waar Frank last van heeft, want hij brengt voor 2 schellingen siroop mee. Met allerheiligen (1 november) is Frank nog te Oostvoorne en offert 20 groten in de kapel van de burcht.

Doordat er een aantal rekeningen ontbreken weten we tussen 1440 - 1453 betrekkelijk weinig van heer Frank. In de jaren tussen 1453 en 1460 is zijn gezondheid niet geheel in orde, zonder dat hij echt ziek is. Hij laat in die jaren uit Brussel, Brugge en Antwerpen diverse geneesmiddelen meebrengen wanneer zijn dienaren daar hun inkopen doen. Bijvoorbeeld uit Brussel *'trocissen de*

mirra' een soort pillen, uit Brugge *'pigne gestoffeert met rosewater'* waarschijnlijk een soort suikergoed. Uit Leiden komt regelmatig *'syroep van alsenen'* een soort bitterkruid. In 1460 komt daarin verandering.

Hij is dan ca zestig jaren, voor de late middeleeuwen een hoge leeftijd. Uit de rekening over dat jaar¹⁶ weten we dat zijn gezondheid te wensen over laat. Uit de verschillende posten komen drie nieuwe namen als dokters naar voren n.l. Mr. Philips Codde te Leiden, Pieter van Rotterdamme te Delft en Mr. Floris eveneens te Delft.

Wie is Mr. Philips Codde. Volgens de gegevens van het stadsarchief is hij een belangrijk burger van Leiden. Bij aanstelling van de stadsvroedvrouw in 1468 brengt hij advies uit als *'doctor en gezworen meester van medicijnen.'*¹⁷

Een vermelding in 1468 noemt hem burgemeester.¹⁸ In dat jaar wordt hij door heer Philips van Wassenaar beleend met 8 morgen land in Maasland, die hij twee jaar later in eigendom krijgt in ruil voor land in Zoeterwoude.¹⁹

Zijn relatie met de heer van Wassenaar wordt duidelijk uit een post in 1470 waar staat dat hij Meester in de medicijnen is van de heer van Wassenaar.²⁰

Hij is gestorven op St. Catharina dag (25 november) 1471 en begraven in het Wittevrouwen klooster te Leiden. Uit zijn grafschrift valt op te maken dat hij zelf of zijn familie zich van zijn kwaliteiten als geneesheer wel bewust was. Er staat:

*'Hier leyt begrave meister Philips Codde docter seer beroemt in medicine die sterf op Sinte Katherine avent int jaer ons Heere 1471, bid voor die ziel om Gods wyllle'*²¹

Heer Frank is dus in goede en zoals later blijken zal, dure handen. De tweede dokter is Mr. Pieter van Rotterdamme wonende te Delft, de derde Mr. Floris van Delft. In mei 1460 ligt heer Frank erg ziek te Brielle. Hij stuurt een aantal boden uit. Gilles de officiaelsknecht reist twee keer naar Delft om *'twee meesters van medicinen te halen en een van hen weder thuis te brengen'* Het zijn Mr. Pieter van Rotterdamme en Mr. Floris. Pieter blijft te Brielle maar Floris wordt weer naar Delft gebracht. Tevens stuurt men een bode naar Middelburg, naar de heer van Veere en de jonkheer van Borselen met brieven *'roerende mijns heeren zieckte'* en een naar Gelderland naar de jonkheer van Culemborgh, *'dat hij bij mijnen heer commen zoude roerende zijnder zieckte'* De boden zijn respectievelijk 4 en 5 dagen onderweg. Op 10 juni is de toestand zodanig dat *'bij mijns heren magen ende vrunden gezonden is Willeken van der Gourwe van den Briel met brieven an Jan Ruychrock, dat hij terstond in den Briel commen soude.'* Jan Ruychrock is rentmeester-generaal.²²

Inmiddels is ook Mr. Philips Codde uit Leiden ontboden. Hij brengt zijn knecht mee, die binnen een maand een aantal keren naar Leiden reist om bij Ijsbrant Hein-

ricxs apteyker geneesmiddelen te halen 'tot mijns heren behouf ende costen na inhoud zijne cele, die de rentmeester generael niet wel lesen en can, ende men hier overlevert.' In die tijd schreven de geneesheren ook al onleesbare recepten uit!

Middeleeuwse apotheek.

Pieter van Rotterdamme laat geneesmiddelen uit de apotheek te Delft komen. Alle kosten worden in de rekening opgenomen. Begin juli is Frank weer zover hersteld dat hij persoonlijk opdracht geeft om de doktersrekeningen te betalen. 'Bij mondelinge bevel' krijgt Mr. Pieter van Rotterdamme 13 £ 4 schellingen groot. Hij is dan 33 dagen op het hof geweest. Mr. Philips Codde krijgt 33 £ 6 schellingen 8 groten. Hij is 36 dagen aan het ziekbed geweest. Deze posten laten duidelijk zien dat Mr. Philips de belangrijkste man is.²³

Op 21 augustus worden 9 paar brede slaaplakens naar Oostvoorne gezonden om 'te doen zepene ende te bleyken'. Voor de wagenhuur betaald men 6 groten.²⁴ Vanuit Leiden laat Mr. Philips op 16 juli, 24 augustus, 10 september, 16 september, 18 oktober en 23 november door Otto zijn knecht medicijnen in de vorm van 'cruden, pillen, conditen' naar den Briel brengen.

'16 septemb. Bij meester Philips van Leyden betaelt ende hij te Brielle mijnen heer gesonden heeft bij zinen knecht, een doze mit gebackten cruyt coste 3 schellingen 8 groten. Item bij meester Philips knecht verteert die dese doze miten crude voirscreven van Leyden in den Briel brochte en-

de weder thuys tooch 22½ groten, gelijk zijn cele inhoud ende men hier overlevert 5 schellingen 6½ groten'²⁵

Het vervoer is dus voor rekening van heer Frank. Tevens is duidelijk dat de knecht uitstekend kan lezen en schrijven.

Op 18 oktober brengt men een 'lade gebacken suyker, wegende 18 loot, coste t loot 2 groten facit 8 schellingen groten' Een loot is 50 gram. In het volgende jaar blijft zijn gezondheid redelijk, al worden er vanuit Leiden toch regelmatig geneesmiddelen gezonden. In 1462 is het weer mis. Op 26 mei heeft Mr. Philips nog een 'pont prumen van Damas á 6 groten' gezonden en een 'quart pilla luraeren á 28 stuvers', maar in augustus staat er bij Mr. Philips te Leiden en Mr. Pieter te Delft een bode voor de deur, 'dat zij bij mijnheer commen souden'²⁶

Het levert Mr. Pieter in februari 1463 een geschenk op van een zwaan en een paar konijnen.²⁷

Heer Frank verlaat in de komende jaren Den Briel niet meer. Mr. Philips Codde is volgens de rekeningen nu lijfarts met een jaar salaris van 12 £ 10 schellingen. Met Mr. Pieter van Rotterdamme is een speciale regeling getroffen.

'Item den 14 dach in aprille anno 1464 was omhouden van mijnen heer Meester Pieter van Rotterdamme als medicijn. Ende als hem believe sal te commen in den Briel mijnen heer te visiteren so sal hij hebben zijn veerscat van commene ende thuys te vaerene. Ende zijn belechiere in zijn herberge daer hij liggen sal van mijns heren wegen betaelt. Ende voort zijn costen tot mijns heren hove gelijk zijn raden of secretarissen. Ende als hem mijn heer ontbiet sal hij gehouden wesen bij mijnen heer te commene omme hem in zijn saecken die hij te doene heeft te visiteren. Ende mijnheer hem jairlicx geven een tabbaerden doctoralem of daer voeren 20 pond hollants, daarmede dat meester Pieter op die tijt doe hij onthouden was te vreden was. Ende als t jaer noch ten sluten van desen rekeninge zomme gecomen was zo heeft hij hem zijn wedde van desen jaere niet betaelt en daerom hier niet uitgegeven'.²⁸

In dat jaar komt een nieuwe persoon ten tonele n.l. meester Jan Keyl, schoolmeester te St. Maartensdijk, een bijzondere man die heel wat meer mogelijkheden heeft dan alleen maar de gave om de schoolkinderen van St. Maartensdijk de kennis van lezen en schrijven bij te brengen. Dat is heer Frank niet onbekend, want hij geeft hem in 1459 opdracht om een 'tweedeel boek te translateren uutten latine in Duytsche'. Op 18 oktober ontvangt hij voor die werkzaamheden 6 Rijsche gulden (20 schellingen).²⁹

Behalve latijn moet meester Keyl ook veel geweten hebben van kruiden en medische zaken. Op 12 april 1464 lezen we:

'bij mondelinge bevel van mijnen heer gegeven meester Jan Keyl scoelmeester van Sinte Martensdijk omme daarmede ter scole te treckenen in Italien 9 postulaat gulden'³⁰

Dit zal waarschijnlijk betrekking hebben op het verkrijgen van een doktersbul in de medicijnen. Hij heeft het snel gedaan of zijn kennis was reeds groot genoeg want hij is na enkele maanden al terug en op 3 september van dat jaar volgt zijn benoeming tot lijfarts van heer Frank.

'Item den dorden dach in september anno 64 was onhouden van mijnen heer meester Jan Keyl voor medicus van mijnen heer. Ende sal woenen in St. Maertensdijck ende mijnen heer ende zijn dieners dienen als t doene is. Des sel hij gehouden wesen in St. Mertensdijck een redelike apteyke te houden ofte doen houdene. Ende als hem mijn Heer bij hem te doene heeft ende hij bescreven of ontboden wort sal hij gehouden zijn bij mijnen heer te commen.

*Ende mijn heer sal hem doen betalen van vaerene ende van keerene bij mijnen heer te commen. Ende zijnen cost sal hij bij mijnen heer hebben als hij ontboden wort. Ende hier voren heeft hem mijnheer gegont jairlicx te wedden te hebben 3 £ groot. Ende also te sluten deser rekeninge sijn wedde noch niet verschenen en waren so en is hem van desen jaere niet betaelt. Ende daeromme hier niet uitgegeven.'*³¹

Ook dit jaar slijkt Frank de nodige medicijnen en de hele maand juli is hij ziek. Pieter van Rotterdamme is te Brielle ontboden *'ende lach bij mijnen heer 34 dagen.'* Hij ontvangt hiervoor 24 £ 3 schellingen 4 groten. Hij heeft zijn knecht Hugo, die *'seker wortelen tot Rotterdam ghaelt heeft'* bij zich. Maar ook Mr. Philips heeft vanuit Leiden op 9 augustus door zijn knecht Otten *'seropen en cruyt'* laten brengen. Voor alle zekerheid is ook Mr. Philips voor een kort bezoek naar Brielle ontboden.³²

In 1465 zijn er wat onkosten van medicijnen maar een jaar later wordt Mr. Pieter al op 26 maart ontboden *'overmits seker siecten die mijn heer op die tijd hadde.'* Hij blijft 31 dagen. Op 4 mei verschijnt meester Philips Codde die ook een aantal dagen blijft, *'dat hij verteerde ende verdranck buiten terwijl dat hij dair was ende hier te commene ende weder thuys te reysenen 13 schellingen 4 groten.'* De reis en de verblijfkosten hier dus afzonderlijk. De dokterskosten bedragen 12 £ 10 schellingen. Hij laat door zijn knecht *'syroep'* ten bedrage van 2 schellingen 8 groten te Leiden halen. Deze *'verteerde ende vervoer onderweg 15 groten'*. Met Mr. Philips is ook de knecht van de Leidse apotheker Jacob van Damme mee gekomen met *'een cruycke cerope'* ten bedrage van 3 schellingen 4 groten³³. In november moet Mr. Pieter weer komen³³.

Uit het voorgaande blijkt dat de geneesheren meestal worden ontboden. Waarschijnlijk krijgen Pieter en Philips het idee om ook maar eens wat meer op eigen gelegenheid naar Brielle te reizen. Maar dan zijn ze aan het verkeerde adres. Want hoe ziek Frank ook is, de financiële kant van de zaak ontgaat hem niet. Er zullen wel een paar woorden gevallen zijn; ze schijnen door te klinken door in twee posten in de rekening gedateerd 3 juni 1467. *'Betaelt meester Pieter van Rotterdamme van 17*

daghen die hij gevaceert heeft ende mijn heer es commen visiteren sonder ontbieden.' In het bijzijn van de deken van het kapittel van Oostvoorne wordt tussen hem en heer Frank vastgesteld dat hij voor een dergelijk bezoek per dag 2 schellingen 6 groten zal ontvangen *'sonder meer costen van veerscatten te commen ende te keeren'*. Dus reiskosten voor eigen rekening.³⁴

Mr. Philips Codde deelt men op die dag hetzelfde mee. Voor de 20 dagen dat hij aan het hof is ontvangt hij per dag 2 schellingen groot en verder niets. Dat is dus minder dan Mr. Pieter.

In juni worden er vanuit Leiden *'syrope van vyolen'* en *'oly van rosen'* gebracht. Aan het eind van het jaar krijgt Frank last van een *'quade hant'*.

Pieter wordt in november ontboden en blijft 76 dagen om de hand te behandelen *'die wat seer was'*. Mr. Philips komt op eigen gelegenheid en blijft 55 dagen. Hij brengt van de apotheker meester Jacob *'zucker vergult ende ander syroep'* mee voor een bedrag van 13 schellingen 10 groten. Pieter laat door zijn knecht Janne zalf *'voor mijns heren quade hant'* halen ten bedrage van 8 groten volgens quitantie. Tevens is er sprake van *'een confeit vergult'* met een gewicht van 28 loot (1 kilo 4 ons), per loot 3 groten.

Elf februari 1468 reist een bode *'haestelijck'* in stormweer naar Delft naar Mr. Pieter in verband met Franks hand en ook Mr. Jan Keyl bezoekt Brielle. Er is geen tijd om medicijnen uit Leiden of Delft te halen. Ze schakelen de plaatselijke apotheker Adriaen in en nu spreekt men van *'zijn handen'*. Uit Delft komt wat later 2 kilo confeit, syroep en anders.³⁵

Op 25 april koopt Eyngebrecht int stal te Oostvoorne een geit met een jong voor 4 schellingen, *'omme mijnen heer geytenmelk af te hebben'*. In juni verschijnt onverwachts Mr. Philips, die 13 dagen blijft. Drie kilo syroep en een ons *'pillen alphingen'* worden vanuit Delft geleverd. Het helpt allemaal niets want in december worden Mr. Pieter en Mr. Philips weer ontboden. Ze blijven respectievelijk 27 en 38 dagen. Begin 69 neemt het aantal geneesmiddelen toe, men spreekt nu van *'syropen, emplasteren (wondpleisters), decortien laxatun'* en andere medicijnen, die men ten bedrage van 2 £ 12 schellingen 2½ groten bij de plaatselijke apotheker Adriaen haalt. Al met Kerstmis 1468 reist er een bode naar *'de joncvrouwe van Bueren, mijns heren zuster roerende de zieckte'*, en op 17 januari 1469 trekt een bode naar Brussel naar de heren van Bergen en Grimbergen *'roerende dat ze overmits mijns heren ziekte bij mijnen heer commen soude.'*³⁶

Heer Frank voelt dat het afloopt. Toch duurt het tot 19 november 1470 dat het bericht van zijn dood bekend wordt. Ondanks de vele medicijnen is hij toch nog ca. 70 jaren geworden. Een 15e eeuwse stadsklerk te Rotterdam schrijft in zijn kroniek:

Item die guede grave van Oostervant starfs daechs na sinte Lijsbetten dach in t jaer 70 in de Briel ende wart van daer gevoert met grote droefheid te St. Martijnsdijck ende daer begraven.

*Dat lant van Voren beclagen mach de edelen grave van Oistervanten sterfdach.*³⁷

Frank is gebalsemd en hart en lever zijn in de Maarlandse kerk te Brielle begraven.

Heer Frank was tijdens zijn leven een zakelijk en zuinig man, maar de executeurs testamentair waren het niet minder.

Zijn zuster, de jonkvrouwe van Nijenrode is de enige erfgename. De hovelingen en vele anderen krijgen rouwkleeding, naar gelang van hun rang 4 tot 7 ellen laken. Zijn bastaard-zoon en diens moeder (Margriete van Aerselen) – die niet erven – en hun persoonlijke hofhouding ontvangen 29 ellen laken.

Men kan zijn vorderingen indienen. Wat betreft de dokters en apothekers levert dat het volgende op:

Meester Splinter, cyrurgijn, heescht (eist) zijnen loon te be-

talen vandat hij daer bij was als t lichaam van de voirscreven doode balsemde, geappointeerd gemerckt dat de selve Splinter dit dede tot zijn zelfs begeerten ende niet overgeroepen en was, soe sal hij niet hebben'.

Meester Willem (uit Brielle) heeft een vordering voor medische hulp aan de hovelingen. Na informatie afgewezen.

Adriaen de apotheker te Brielle vraagt 20 schellingen, na informatie afgewezen.

Mr. Philips Codde zal genoeg nemen met 6 schalen elk van een gewicht van 1 merc (gewicht) zilver. Hij kan de helft krijgen, n.l. 3 schalen tot een waarde van 4 £. Mr. Jan Keyl brengt 27 merc zilver in rekening, hij krijgt er drie.

Zijn knecht Adriaen verzoekt en krijgt 20 schellingen. Maar die heeft voor de heer van Oostervant tijdens zijn leven gewerkt en later in het sterfhuis vele geschriften en brieven gecopieerd.

Ook in de dagen van heer Frank werd er nauwlettend gecontroleerd en zorgvuldig met geld omgegaan.³⁸

Rotterdam, januari 1985

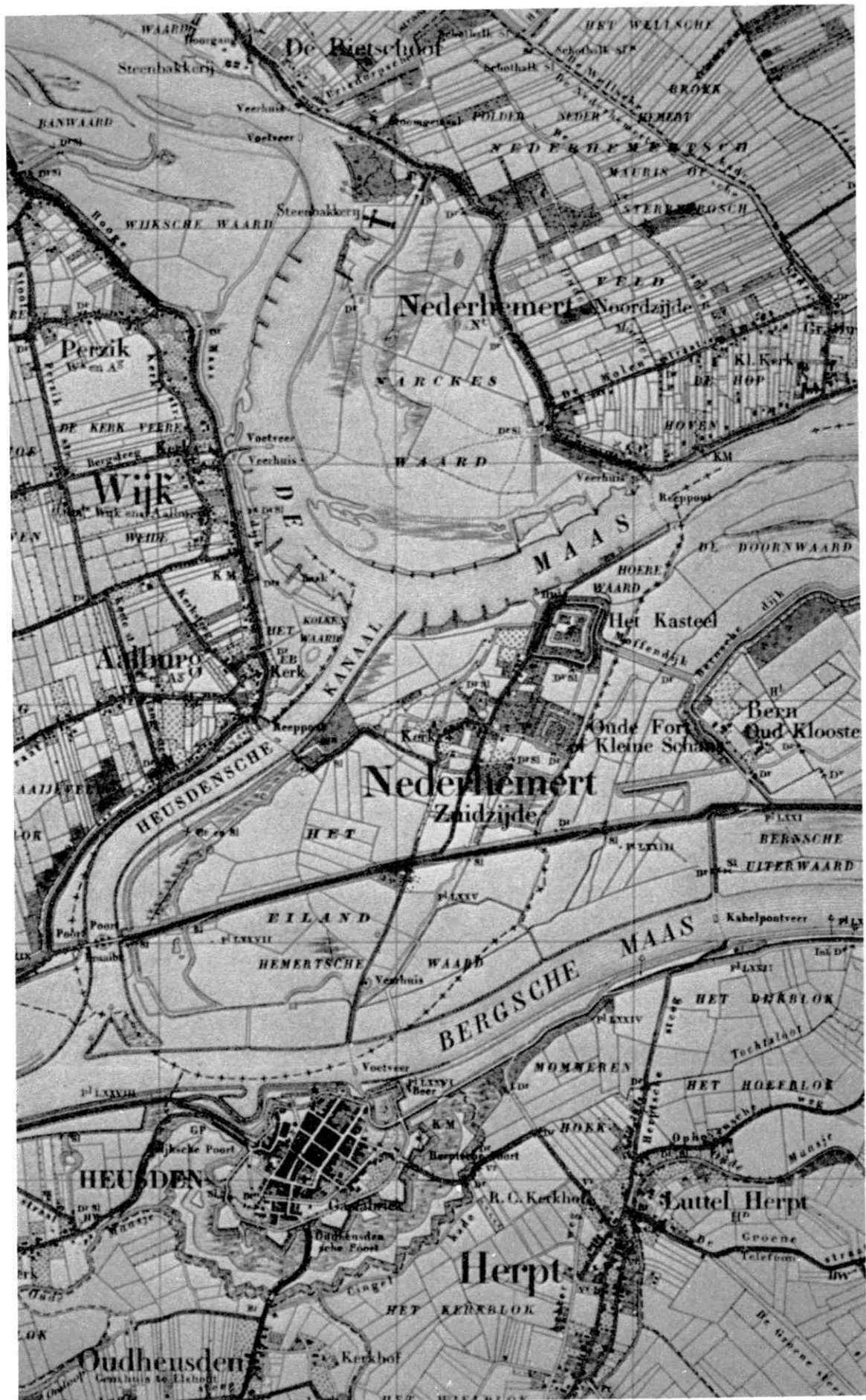
Noten

- ¹ rekeningen van de rentmeesters der Domeinen, A.R.A. Den Haag no. 5578 - (15 februari 1453 - 25 februari 1454).
- ² no. 5578 - (15 februari 1453 - 25 februari 1454).
- ³ no. 5579 - (25 februari 1455 - 25 februari 1456).
- ⁴ no. 5581 - (25 februari 1457 - 25 februari 1458).
- ⁵ no. 5578 - (15 februari 1453 - 25 februari 1454).
- ⁶ no. 5579 - (25 februari 1455 - 25 februari 1456).
- ⁷ no. 5579 - (25 februari 1455 - 25 februari 1456).
- ⁸ no. 5584 - (25 februari 1460 - 25 februari 1461).
- ⁹ no. 5584 - (25 februari 1460 - 25 februari 1461).
- ¹⁰ no. 5592 - (25 februari 1468 - 25 februari 1469).
- ¹¹ no. 5578 - (15 februari 1453 - 25 februari 1454).
- ¹² no. 5582 - (25 februari 1458 - 25 februari 1459).
- ¹³ Rotterdams jaarboekje 1911 - blz 186 artikel Mr. R. Bijlsma.
- ¹⁴ rekeningen van de rentmeester der Domeinen, A.R.A. Den Haag no. 5576 - (9 oktober 1437 - 8 oktober 1438).
- ¹⁵ no. 5577 - (8 oktober 1439 - 9 oktober 1454).
- ¹⁶ no. 5584 - (25 februari 1460 - 25 februari 1461).
- ¹⁷ J. C. Overvoorde en J. W. Verburgt, Archief der secretarie van Leiden 1253 - 1575, blz. 344, Regest 750.
- ¹⁸ idem, blz. 354, Regest 802.
- ¹⁹ Leenregister van Wassenaar Register B. fol. 123. Mededeling heer C. Hoek Rotterdam

- ²⁰ idem, Register C. fol. 5. Mededeling heer C. Hoek, Rotterdam.
- ²¹ Museum Lakenhal, Leiden.
- ²² rekeningen van de rentmeester der Domeinen, A.R.A. Den Haag. no. 5584 - (25 februari 1460 - 25 februari 1461).
- ²³ no. 5584 - (25 februari 1460 - 25 februari 1461).
- ²⁴ no. 5584 - (25 februari 1460 - 25 februari 1461).
- ²⁵ no. 5584 - (25 februari 1460 - 25 februari 1461).
- ²⁶ no. 5586 - (25 februari 1462 - 25 februari 1463).
- ²⁷ no. 5586 - (25 februari 1462 - 25 februari 1463).
- ²⁸ no. 5583 - (25 februari 1459 - 25 februari 1460).
- ²⁹ no. 5583 - (25 februari 1459 - 25 februari 1460).
- ³⁰ no. 5588 - (25 februari 1464 - 25 februari 1465).
- ³¹ no. 5588 - (25 februari 1464 - 25 februari 1465).
- ³² no. 5588 - (25 februari 1464 - 25 februari 1465).
- ³³ no. 5590 - (25 februari 1466 - 25 februari 1467).
- ³⁴ no. 5591 - (25 februari 1467 - 25 februari 1468).
- ³⁵ no. 5592 - (25 februari 1468 - 25 februari 1469).
- ³⁶ no. 25 februari 1468 - 25 februari 1469).
- ³⁷ Rotterdam G.A. no. 690 - Oud Memoriaal van Schepenen 1469 - 1590 f. 263.
- ³⁸ Codex Diplomaticus Neerlandicus, Hist. Genootschap 2e serie 1e afd. blz. 147 en volgende. 'Bepaling der schulden ten laste van het sterfhuis van wijlen Frank van Borselen, graaf van Oostervant.'

Grafsteen van de heelmeester Philips Codde, lijfarts van heer Frank van Borselen.
(Museum de Lakenhal, Leiden)

Afb. 1 Topografische kaart.
 (Verkend 1977; detail Blad 44F)